

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Філософський факультет
Кафедра філософії та методології науки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана філософського факультету
з навчальної роботи
Дмитро НЕЛІПА

«___» _____ 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

для студентів

галузь знань	10 «Природничі науки»
спеціальність	102 «Хімія»
освітній рівень	бакалавр
вид дисципліни	обов'язкова
освітня програма	«Хімія»

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2022/2023</u>
Семестр	6
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання	українська
Форма контролю	заключного екзамен

Викладач: **Комар Олена Вікторівна**, к.філос.н., доцент кафедри філософії та методології науки

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__
20__р.

(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробники: **Комар Олена Вікторівна**, к.філос.н., доцент кафедри філософії та методології науки

Затверджено «30» серпня 2022 р.
Зав. кафедри філософії та методології науки

Ірина ДОБРОПРАВОВА

Протокол № 1 від «30» серпня 2022 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «31» серпня 2022 року № 2
Голова науково-методичної комісії Ірина МАСЛІКОВА

«31» серпня 2022 року

Схвалено науково-методичною комісією хімічного факультету

Протокол від «07» вересня 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії Олександр РОЇК

«07» вересня 2022 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – забезпечити засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності, ознайомити із наявними філософськими концепціями, які розкривають поліфонізм та плюралізм філософського мислення, створити умови для формування світоглядно-методологічної культури студентів.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

· До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики історико-культурного процесу, що базуються на знаннях шкільної програми дисциплін «Історії», «Людини і світ», «Художньої культури», «Етики».

· **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо явищ світу й культури, розуміти сутність філософських проблем, тем, ідей, вміти аналізувати філософські та наукові тексти;

· **Володіти елементарними навичками** пошуку, сприйняття та аналізу інформації; критичного ставлення та прогнозування стосовно політичних, економічних, культурних подій та явищ.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Філософія» належить до переліку дисциплін вибору ЗВО та викладається у 2-му семестрі бакалаврату 3-го року навчання при підготовці за галуззю знань «Природничі науки». Навчальна дисципліна «Філософія» дає можливість долучити студентів до світоглядної та методологічної культури, накопиченої людством за всю історію свого існування, показати цілісний, інтегративний характер знань про навколишній світ, підкреслити принципову важливість для кожної людини її вільного світоглядного самовизначення, вибору активної життєвої позиції. Філософія – це світоглядна і водночас методологічна основа, на базі якої відбувається засвоєння гуманітарних, загальноосвітніх, фундаментальних та прикладних дисциплін. Значною мірою саме завдяки їй стає можливий вихід свідомості студентів за межі вузькопрофесійної підготовки, орієнтація на загальнолюдські цінності.

4. Завдання (навчальні цілі) – навчити студентів самостійно орієнтуватись в палітрі філософських напрямків, течій і шкіл; сформуванню вміння співвідносити філософські, світоглядні ідеї та теорії з практикою суспільного життя, включаючи дослідження граничних засад, найбільш загальних і глибоких ідей і принципів, які людина повинна використати в своєму житті та діяльності, в розумінні дійсності та ставленні до неї.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 10. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Здатність бути критичним та самокритичним.

5. Результати навчання:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	Історію формування і розвитку філософії, її основні проблеми, напрямки та школи та їхніх представників	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, презентація, тестові бліц-контрольні, екзаменаційна робота	6
1.2	Специфіку методології пізнавального і ціннісного освоєння людиною дійсності	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
1.3	Понятійний апарат філософського знання	Лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота (тест), екзаменаційна робота	7
1.4	Основні шляхи (способи) філософування	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
1.5	Основні філософські проблеми (буття, свідомість, людина, суспільство, природа, пізнання, мова, мораль, цінності тощо) та специфіку їхнього трактування у різних філософських школах і напрямках	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, дискусія, презентація, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	7
1.6	Місце і роль філософії в суспільстві, її основні функції та задачі	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	8
	Вміти:			
2.1	Самостійно опрацьовувати філософські тексти, здійснювати їхній критичний аналіз	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту, екзаменаційна робота	7
2.2	Порівнювати світоглядні парадигми, ідеологічні і релігійні конструкції, концепції, виділяти їх сильні і слабкі сторони;	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	7
2.3	Оперувати понятійним апаратом філософії, розвивати абстрактне мислення	Семінар, самостійна робота	презентація самостійного дослідження, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
2.4	Обґрунтовувати і відстоювати власну світоглядну і життєву позицію, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, брати участь у дискусії	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	7
2.5	Застосовувати отримані знання при аналізі і оцінці суспільних процесів та явищ	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота	6

2.6	Аналізувати історико-філософський процес, предметну сферу різних філософських та природничих дисциплін.	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	7
	Комунікація:			
3.1	Використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої філософської літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, аналіз філософського тексту	3
3.2	Презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	3
3.3	Вести полеміку стосовно філософських питань на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом філософії	Семінари	Дискусії	3
	Автономність та відповідальність:			
4.1	Самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу з різних джерел, орієнтуючись на рекомендовану літературу;	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	4
4.2	Вирішувати самостійно комплексні завдання, що поставлені в індивідуальних роботах;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження,	4
4.3	Самостійно приймати та обґрунтовувати власні рішення	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	3

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	Програмні результати навчання																		
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	4.3		
ПР 17. Працювати самостійно або у групі, отримати результат у межах обмеженого часу з наголосом на професійну сумлінність та наукову добросовісність.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
ПР 19. Використовувати свої знання, розуміння та базові інженерно-технологічні навички на практиці для вирішення задач та проблем відомої природи.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+				+	+		+	
ПР 23. Грамотно представляти															+		+		

результати своїх досліджень у письмовому вигляді державною та іноземною мовами.																			+	
ПР 24. Використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології при спілкуванні, а також збору, аналізу, обробки, інтерпретації даних.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Структура курсу: у курсі передбачено вступ і 2 змістових частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використання інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна екзаменом.

Вступна лекція присвячена розкриттю змісту поняття філософія, визначенню предмета, методів філософії, історичній зміні значень та її структури, понятійному апарату. Перше семінарське заняття присвячене філософській пропедевтиці, знайомить зі специфікою філософування і означає філософську проблематику.

Перша частина курсу «Шляхи філософії» розглядає основні філософські концепції з позиції історії філософії, школи, напрями та ключові постаті філософського процесу, відмінність і подібність філософії та інших світоглядних позицій, методи і способи філософування, структуру філософії.

Друга частина курсу «Теоретична та практична філософія» розглядає основні фундаментальні проблеми філософії, базові концепції, зв'язок з науковими дослідженнями у релевантних галузях, показує прикладне застосування філософського знання.

8. Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.6), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1–2.6); (комунікація 3.1–3.3); (автономність та відповідальність 4.1–4.3), що складає 60% загальної оцінки.

Критерії оцінювання:

· *Усна відповідь:*

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу, першоджерела.

4 бали – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує рекомендовану літературу. Допускаються несуттєві неточності.

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на рекомендовану літературу, першоджерела, але використана література не містить значних помилок і відповідає академічним вимогам. Має у відповіді суттєві неточності.

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді. Використовує неперевірені, ненадійні джерела інформації, які не належать до рекомендованої літератури.

1 бал — дуже погано матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, не розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє несамотійність у виконанні завдань. Використовує неперевірені, ненадійні джерела інформації, які не належать до рекомендованої літератури.

Матеріали вільної енциклопедії «Вікіпедія» та аналогічних джерел інформації не можуть бути основним джерелом підготовки відповіді, як усної, так і письмової, і не рекомендуються для підготовки до занять, оскільки можуть містити неперевірену інформацію і неакадемічні статті!

- Доповнення / дискусія:

3-2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми.

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію, є другорядним.

- Самостійна робота:

10-9 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову академічну літературу, апелює до поглядів відомих філософів, демонструє самотійність, достовірність, незаангажованість письмової роботи.

8-7 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самотійність та достовірність в письмовій роботі. Допускаються несуттєві неточності.

6-5 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самотійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, проте використана література є академічною, робота містить суттєві неточності, однак не є плагіативною (усі несамотійні частини роботи є переказом, реферуванням і цитуванням з дотриманням правил оформлення).

4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє несамотійність у виконанні завдань (усі несамотійні частини роботи є переказом,

реферуванням і цитуванням з порушенням правил оформлення або містить плагіат). Робота, яка містить плагіат, оцінюється на 0 балів з обов'язковим виконанням нової роботи.

Підсумкова письмова робота:

6-4 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність письмової роботи

3-2 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності.

1-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє несамостійність у виконанні завдань.

Екзаменаційна робота виконується у вигляді письмового завдання (відповідь на 2 теоретичних питання та 1 практичне завдання) та оцінюється у 40 балів:

Перше теоретичне питання має теоретико-інформативний характер, вимагає демонстрації знань історико-філософського процесу, шкіл, напрямів і окремих філософських концепцій, розуміння характерних для конкретної епохи філософських ідей, способів пояснення явищ, знання найбільш суттєвих для періоду філософських персоналій і текстів. Відповідь оцінюється у 15 балів.

Друге теоретичне питання має проблемно-орієнтований характер, вимагає демонстрації розуміння змісту і характеру основних проблем філософії, володіння і осмисленого використання філософської термінології, уміння апелювати до аргументів і філософських позицій і описувати зміну характеру філософської проблеми протягом часу її існування, демонструвати знання філософських текстів. Відповідь оцінюється у 15 балів.

Третє питання є практичним і полягає у наданні самостійної інтерпретації конкретної філософської ідеї, поданої у вигляді цитати відомого філософа (цитата і автор зазначаються у питанні). Необхідно продемонструвати здатність до міркування, уміння висловити власну позицію і аргументовано її захищати. Відповідь оцінюється у 10 балів.

Екзаменаційна робота є підсумковою формою роботи і перевіркою знань і вмінь, набутих студентом, у першу чергу вміння мислити, аргументовано висловлювати власну позицію і розуміти філософські ідеї. Запам'ятовування довідкової літератури не є метою курсу «Філософія» і не може бути основним результатом навчання. Усі відповіді на питання мають бути виконані самостійно, не допускається

розгорнуте цитування довідкової і навчальної літератури. Допускаються цитати філософів і переказ навчальної літератури.

Сума балів за іспит становить 40 балів.

Оцінювання теоретичного питання:

15-13 балів: студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, спирається на погляди відомих філософів, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, власну позицію.

12-10 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє достатній рівень самостійності, висловлює власні міркування. Допускаються несуттєві неточності.

10-7 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Переважно переказує чужі думки, має складнощі з висловленням власних міркувань. Має несуттєві помилки в роботі.

6-0 балів — не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє несамостійність у виконанні завдань.

За результатами перевірки письмових відповідей проводиться усна співбесіда у таких випадках:

- 1) зміст питань розкритий, однак виключно реферативно, на основі рекомендованої літератури, без ознак самостійності міркувань;
- 2) питання викладене тезово, відсутня розгорнута відповідь на питання або його частину;
- 3) щонайменше одне з питань виконане незадовільно (4-0 балів);
- 4) фрагмент роботи (не менше 40 знаків) збігається з літературою, яка не належить до рекомендованої.
- 5) відповідь більше, ніж на 30 % збігається з текстом рекомендованої літератури (відсоток для кожної відповіді окремо, а не для суми).

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх частин та виконання самостійних робіт. Екзаменаційні бали виставляються за результатами письмової роботи або письмової роботи і усної співбесіди (за потреби у випадках, вказаних вище).

Оцінювання за формами контролю:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 балів	Max – 60 балів
Усна відповідь*		«2» x 6 = 12	«5» x 4 = 20
Доповнення, участь в дискусіях		«1» x 6 = 6	«2» x 5 = 10
Самостійна індивідуальна робота	Дискусія з прочитаного філософського тексту (протягом семестру, не пізніше 30.11)	«5» x 1 = 5	«10» x 1 = 10
	Аналіз філософського тексту або есе на тему тексту (термін складання – до 1.12)	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
Контрольний зріз знань: тестові бліц-контрольні на лекціях*		«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
<p>*У разі відсутності студента на семінарському занятті з поважних причин, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі і захищаються усно.</p> <p>У разі відсутності студента на семінарських заняттях (робота за індивідуальним графіком) виконуються тематичні презентації в електронному або письмовому вигляді.</p> <p>У разі відсутності студента на тематичних лекційних контрольних укладається тематичний індивідуальний термінологічний словник (тільки у письмовому вигляді) або виконується додаткова тестова робота.</p> <p>Усі письмові відпрацювання потребують усного захисту для зарахування балів, у які оцінюють комунікативні навички.</p> <p>Загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 60% від семестрової кількості балів</p>			

Підсумкове оцінювання у формі екзамену: екзаменаційне оцінювання відбувається у письмовій формі та оцінюється у 40 балів.

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

Студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше 36 балів. Для допуску до екзамену студент має здати всі самостійні роботи . Екзаменаційна оцінка не може бути меншою за **24 бали** для отримання загальної позитивної оцінки за дисципліну.

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**8.СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Змістовий модуль 1: Шляхи філософії				
1	Вступ Тема 1. Філософська пропедевтика або вступ до філософії	4	1	14
2	Філософія в її історії Тема 2. Філософія античності, середньовіччя та Відродження	2	1	8
3	Тема 3. Західноєвропейська філософія Нового часу та доби Просвітництва. Німецька класична філософія	2	1	8
4	Тема 4. Напрями сучасної філософії	2	1	8
Змістовий модуль 2: Основні філософські проблеми. Теоретична та практична філософія				
5	Тема 5. Основні питання онтології та метафізики	2	2	8
6	Тема 6. Свідомість як філософська проблема. Самосвідомість і мова	4	2	8
7	Тема 7. Епістемологія, гносеологія і проблема пізнання	2	2	8
8	Тема 8. Філософська антропологія: проблема людини у філософії	2	2	8
9	Тема 9. Соціальна філософія: проблема індивіда, суспільства і держави	2	1	10
10	Тема 10. Практична філософія: моральна природа людини і проблема добра і зла у філософії	4	1	
	УСЬОГО	26	14	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекції – 26 год.

Семінари – 14 год.

Самостійна робота – 80 год.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Фюрст Марія, Тринкс Юрген. Філософія /переклад. з нім. Вахтанга Кебуладзе. – Київ : Видавництво ДУХ І ЛІТЕРА, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018.
2. Філософія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л.В.Губерського. – Харків: Фоліо, 2013. – С. 463-508.
3. Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей / О.В.Комар, А.А.Кравчук, О.В.Руденко та ін.; загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. У 2-х томах. – К., 2010.
4. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. – К.: Знання, 2009.
5. Кунцман П., Буркард Ф. П., Відман Ф. Філософія: dtv-Atlas.. Київ: Знання-Прес, 2002.
6. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. - К.: Основи, 1995.
7. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К., 1996.

Додаткова:

8. Адо П'єр. Що таке антична філософія Вид-во: Новий Акрополь. 2014.
9. Арістотель. Політика. – К., 2003.
10. Боецій. Розрада від філософії. – К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2002.
11. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат. – К., 1995.
12. Г'юм Д. Трактат про людську природу. – К., 2003.
13. Гегель. Г. В.Ф. Феноменологія духу. – К., 2004.
14. Гоббс Т. Левіафан. – К., 2000.
15. Декарт Р. Метафізичні розмисли. – К.: Юніверс, 2000.
16. Декарт Р. Міркування про метод. – К.: Тандем, 2001.
17. Джеймс В. Що таке прагматизм. – К., 2000.
18. Кант І. Критика чистого розуму. – К., 2000.
19. Кеннон К., Паттон М. Філософія. Наука у коміксах. – К., 2017
20. Леві-Строс К. Структурна антропологія. – К., 1997.
21. Лок Д. Два трактати про врядування. К., 2001.
22. Мак'явеллі Н. Державець. – К., 1998.
23. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. – К., 1993.
24. Платон. Діалоги. – К.: "Основи", 1995.
25. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду. – К., 2001.
26. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. – К., 2001.
27. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. – К., 2005.